

Şeker Davası Ve Adaletin Tecellisi!

Son hüküm biraz geç bile olsa hak ve hakikatin nihayet ve mutlaka meydana çıktığını bir defa daha anlatmaktadır..

Istanbul ve Trakya şeker şirketi ile ona izafeten Murahhas azası, mahkûm edilmek istenmişti. Şirkete isnat edilen suç ağır idi: Hükûmetin tedbirlerini istismar etmek, binnetice ihtikâr yapmak... Mahkemenin ilk kararı, muhitte derin bir hayret ve teessür doğurmuştu. Hattâ bu hayret ve teessür, yalnız millî muhite münhasır kalmamış, şirketin ve Murahhas azasının hariçte münasibette bulunduğu memleketlere, en ciddi müesseselere de sırayet etmişti. Türkiyede en güç ve en iyi bir işi kuran, ciddi muameleleriyle, dürüst ve temiz çalışmalarile takdirlere lâyık olan bu millî şirket, nasıl ve niçin mahkûm ediliyordu? 1200 bin iki yüz vagon şekerini dünya piyasasına göre daha ucuz bir fiyatla satan, bu suretle vatandaşlara faydalı olmağa çalışan bu şirketin; on iki vagon üzerinde birkaç kuruş fazla fiyatla ihtikâr yapacağına nasıl hükümleniyordu?

Hâdise hatırlardadır: Geçen sene şeker fiyatında birdenbire bir yükselme başlamıştı. Bu yükseliş; hayatı ucuzlatmak yolunda hükûmetin aldığı tedbirleri bozuyordu. Şeker fiyatının yükselişinde tabii bir âmil, mutlak bir sebep mevcut değildi. 1913 numaralı kanunda ihtikâr yoluna sapanları o yoldan çevirecek, onları mahkûm edecek şiddetli hükümler vardı. Gazeteler; - itiraf etmek mecburiyetindeyiz - şuradan buradan işittiklerini iyi tahkik etmeden sütunlarına geçiyorlardı. Bu hava içinde, efkârı umumiye, iyi ile fenayı doğru ile yalanı birbirinden ayırt edemiyordu. Böyle bir hava içinde bütün şikâyet cereyanlarını Alpulu şeker şirketine çevirmek müşkül olmadı. Memlekette şeker fabrikalarının kurulmasından memnun olmayanların, asırlardan beri hariçten memleketimize şeker satanların ve mukabilinde altınlarımızı alanların mevcudiyeti unutuldu. Bu sebeple yapılacak tahrikâtın hedefi düşünülmedi. Herkes bu cereyana kapıldı. Kanunen teşekkül eden tetkik komisyonu tahkikatı bu hava içinde yaptı. Vakıa kanunun tahkikat için tesbit ettiği müddet azdır. Ancak komisyon da bu kısa müddetten azamî surette istifade etmesini bilmedi. Tahkik ve tetkiklerini derinleştirmede, Hakikati, şirketin esaslı kayıtlarında, meclisi idaresinin zabıt defterinde birinci derecede mes'ul zevatın izahlarında aramadı. Komisyon azasının şahısları ayrı ayrı muhteremdir. Hiç birine fena niyet izafe etmek aklımızdan geçmez. Maksadımız, o zamanki hâleti ruhiyeyi anlatmaktır. Noksan tetkiklere istinat eden komisyon raporu şirketin aleyhinde oldu. Diğer taraftan piyasa işlerini ve mevzuu bahis şeker muamelesini daha iyi tetkik etmek mevkiinde olan İstanbul Ticaret müdürlüğünün tahkik ve tetkikleri; bu tahkik ve tetkikler üzerine merciine verdiği malûmat ve tanzim ettiği rapor da hatâlarla, yanlış malûmatla dolu idi. Ticaret müdürünün yanlış görüşü; yalnız mahkeme safhasında yaptığı tesir ile kalmadı. Hükûmet merkezinin, Ankaranın, oradaki İktisat vekilinin ve hükûmet erkânının

malûmat ve yanlış görüşlere istinat ediyordu. Başka türlü olmazdı. İktisat vekâletinin İstanbuldaki mümessili Ticaret müdürü idi.

Kanun nazarında vatandaşlar için, müesseseler için mutlak bir müsavat vardır. Buna kimsenin diyeceği olmaz. Fakat ortadaki mesele; iki şahıs arasında alelâde cereyan etmiş bir muamele değildi. Alpulu şirketi, millî bankaların yarattığı millî ve iktisadî bir mevcudiyettir. Şirketin idare meclisinde, en büyük millî bankamızın umumî müdürleri, meclisi idare reis ve azaları ve daha birçok muhterem zevat, şirketin idaresinden mes'ul aza sıfatile bulunuyorlar. Tekrar ediyoruz: Meclisi idaresinde bu gibi zevatın bulunması, istisnai bir muameleyi icap ettirmez. Fakat düşünmek lâzımdır ki, şirkete ve dolayısıyla onun müessisi olan bankalara bir suç isnat etmeden evvel, esaslı tetkikat ister, bîtarafane tahkikat ister. Çünkü mesele yalnız şahıs meselesi değildir. Bu millî müesseselerin dahilinde ve hariçte şerefleri, kredileri mevzuu bahsoluyor.

Şirketin Temyiz mahkemesi ne nakız talebini hâvi verdiği istidada şu sözler yazılıdır:

“ — Garip bir talisizliğin tezahürü olacak ki, memleketimize hizmet etmek kanaatle çalışmış ve hattâ 120.000 liralık kârdan bile memleket uğruna necibane feragat göstermiş iken yanlış bir telâkinin kurbanı olarak şirketimizi mahkûm vaziyetinde gördük. Bu gün acı acı şikâyet ettiğimiz bu hüküm; on bin liralık bir para cezasından kurtulmak için değildir. Yüzlerce senedir, memleket haricine verdiğimiz şeker parasını aziz memleketimizde bırakmak için henüz doğan ve henüz faaliyete geçen Alpullunun tarihinden, mahkûmiyet sözünü kaldırmağa matuftur.”

Ticari şeref ve itibarın mânasını herkesten iyi bilmesi lâzım gelen İstanbul Ticaret müdiriyeti; bu noktada lâzımı kadar hassas bulunmadı, işin hakikatini bulmak için pek çalışmadı. Ankaraya, mercîine yanlış malûmat verdi. Muhitte şüpheli bir hava hâkim oldu: Acaiba hükûmet te bu millî müesseselere karşı yan mı bakıyor? Bu müesseselerin dürüst hareket etmediklerine hükûmette mi inanıyor?

Herhalde muhitin böyle bir zehaba kapılmasına şaşmamalıdır. Çünkü Reiscümhur Gazi Hazretlerinin Alpulu fabrikasının inkişafına ne kadar alâkadar olduğunu, şirketin defterine kendi elile yazdığı teşvik edici sözlerdeki mânâyı herkes bilmez. Muhterem İsmet Paşanın ve hükûmetin bu millî müesseseyi yaratmak için maddî ve mânevî ne emekler sarfettiklerini kimse düşünmez.

İş, tabiatile mahkemeye intikal etmişti. Muhakeme, komisyonun ve Ticaret müdürünün raporlarındaki esaslar dahilinde cereyan etti. Verilen hüküm malûmdur.

Bu hüküm endişeyi mucip olmadı. Çünkü şirketin vaziyeti o kadar sarıh, suç diye isnat olunan fiil o kadar meydanda, nihayet meselenin tenevvürü için temas ve tetkik edilmemiş